

Світлана Петренко,
доктор філософії з журналістики,
доцент кафедри журналістики та нових медіа
Факультету журналістики
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Svitlana Petrenko,
PhD in Journalism,
Associate Professor of the Department of
Journalism and New Media
Faculty of Journalism,
Borys Grinchenko Kyiv University
ORCID ID 0000-0001-9596-5531
e-mail: s.petrenko@kubg.edu.ua

УДК 070.422-057.875:378]:378.147.091.33-027.22

DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.165>

ПРАКТИКООРІЄНТОВАНА КОМПОНЕНТА В ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЖУРНАЛІСТІВ (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕГРОВАНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ВЗАЄМОДІЇ З СУСПІЛЬНИМ МОВНИКОМ)

THE PRACTICE-ORIENTED COMPONENT IN THE EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL TRAINING OF JOURNALISTS (ON THE EXAMPLE OF AN INTEGRATED EDUCATIONAL PROGRAM OF INTERACTION WITH PUBLIC BROADCASTER)

АНОТАЦІЯ. У статті порушується актуальне питання практикоорієнтованої спрямованості журналістської освіти в Україні в умовах технологізації всесвітнього інформаційно-комунікаційного простору, стрімкого розвитку суперсучасних засобів та інструментів комунікації, інформаційних, смислових і психологічних воєн. Як відповідь на виклики сучасного медіапростору розглядається поглиблена інтеграція теоретичної та практичної навчальних компонент освітнього процесу, розвиток нових форм взаємодії закладів вищої освіти, що готують журналістські кадри, та медіаорганізацій як баз практичного навчання. Об'єктом дослідження є освітньо-професійна підготовка журналістів, предметом – практикоорієнтована компонента підготовки журналістських кадрів, спрямована на суспільні цінності, формування соціально відповідального журналіста. Метою науково-практичного дослідження є розробка й апробація інтегрованої практикоорієнтованої компоненти (ІПОК) освітньо-професійної підготовки журналістів, спрямованої на поєднання теоретичних засад фаху з опануванням практичних знань і навичок через взаємодію закладу вищої освіти та бази практики.

У статті викладені проміжні результати апробації практикоорієнтованої компоненти освітньо-професійної підготовки журналістів. Йдеться про розробку і впровадження в освітній процес інтегрованої навчальної програми (ІНП) для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, що поєднує в собі теоретичний і практичний складники опанування предметом і реалізується в освітньо-професійній колаборації Київського університету імені Бориса Грінченка й АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України». Описано особливості та етапи апробації інтегрованої навчальної програми в реальному освітньому середовищі. Подано результати спостережень, аналізу, опитувань, практичних дій та відповідне обґрунтування й

інтерпретацію. Звернено увагу на позитивні результати включеності в цей процес здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Зроблено висновок про необхідність подальшого вдосконалення інтегрованої практикоорієнтованої компоненти, і зокрема в напрямку інтеграції з іншими фаховими дисциплінами та навчально-виробничими практиками. Отримані результати мають практичну цінність для методичного забезпечення впровадження інтегрованої практикоорієнтованої компоненти в систему освітньо-професійного навчання журналістів.

Ключові слова: журналістська освіта; освітньо-професійна підготовка; практикоорієнтована компонента; інтеграція; суспільний мовник; медіакомунікації; журналістика.

ABSTRACT. *The article raises the actual issue of the practice-oriented orientation of journalism education in Ukraine in the conditions of the technologicalization of the global information and communication space, the rapid development of super-modern means and tools of communication, informational, semantic and psychological wars. As a response to the challenges of the modern media space, the in-depth integration of theoretical and practical educational components of the educational process, the development of new forms of interaction between higher education institutions that train journalist personnel and media organizations as bases of practical training are considered. The object of the study is the educational and professional training of journalists, the subject is the practice-oriented component of the training of journalist personnel, aimed at social values, the formation of a socially responsible journalist. The purpose of scientific and practical research is the development and testing of an integrated practice-oriented component (IPOC) of the educational and professional training of journalists, aimed at combining the theoretical foundations of the profession with the acquisition of practical knowledge and skills through the interaction of a higher education institution and a practice base.*

The article presents the intermediate results of the approbation of the practice-oriented component of the educational and professional training of journalists. It is about the development and introduction into the educational process of an integrated study program (ISP) for students of the second (master's) level of higher education, which combines theoretical and practical components of mastering the subject and is implemented in the educational and professional collaboration of the Borys Hrinchenko Kyiv University and JSC «Public Broadcasting company of Ukraine». Features and stages of approbation of an integrated curriculum in a real educational environment are described. The results of observations, analysis, surveys, practical actions and the corresponding justification and interpretation are presented. Attention was drawn to the positive results of inclusion in this process the students of the first (bachelor's) level of higher education.

A conclusion was made about the need for further improvement of the integrated practice-oriented component, and in particular in the direction of integration with other professional disciplines and educational and production practices. The obtained results are of practical value for methodically ensuring the implementation of an integrated practice-oriented component in the system of educational and professional training of journalists.

Keywords: *journalism education; educational and professional training; practice-oriented component; integration; public broadcaster; media communications; journalism.*

© Петренко Світлана, 2023

Вступ. В умовах інформаційних, психологічних, смислових воєн, якими наповнене глобальне комунікаційне суспільство першої чверті XXI століття, актуальність якісної професійної підготовки журналістів є очевидною і не потребує доведення. Адже саме через представників цієї професії здійснюється найбільш масований вплив на свідомість людства – як у локальних інформаційно-психологічних війнах, так і в глобальному вимірі. Цьому активно сприяє технологізація всесвітнього інформаційно-комунікаційного простору, стрімкий розвиток суперсучасних засобів та інструментів комунікації, в тому числі – маніпуляцій, і потужний вихід на світову арену штучного інтелекту.

Проблеми журналістської освіти, що стали очевидними в незалежній пострадянській Україні, активно дискутувалися на початку XXI століття. Головні з них розкривають у своїх працях В. Здоровега, С. Квіт, В. Лизанчук, Й. Лось, І. Михайлин, В. Різун.

Про принципи реформування пострадянської журналістської освіти писав у своїх працях В. Здоровега (2000; 2004; 2008). Професійні основи підготовки журналіста пов'язує з духовним базисом особистості Й. Лось (2001; 2004; 2008; 2014), розвиваючи концепцію світоглядної публіцистики М. Шлемкевича (2013, грудень 26). Духовні та національні засади журналістської діяльності В. Лизанчук тісно асоціює з підготов-

кою моральних, україноцентричних журналістів (2005; 2007; 2017). Практичне спрямування журосвіти розкрив С. Квіт на прикладі Києво-Могилянської школи журналістики магістерського рівня (2006; 2018).

Практично у всіх названих вище науковців журналістська діяльність, а відповідно – і журналістська освіта, переплітається з суспільними цінностями й є невіддільною від морально-етичних її вимірів. Більшість із них розмірковують над проблемою правди в журналістиці і не відділяють її від журналістської творчості.

Дотичні до цієї теми й українські філософи-антропологи, які вказують на неототалітарні тенденції, що лежать у площині журналістської діяльності. Вони стверджують, що «Неототалітаризм – це тоталітаризм епохи екранної культури і екранного способу життя. Це тоталітаризм епохи соціальних мереж та інформаційних воєн. На відміну від посттоталітаризму, неототалітаризм здатний задіяти ресурси інформаційного суспільства, особливо екранної культури – телебачення та Інтернету, де відбуваються різноманітні дискусії, які належним чином модеруються... Саме такими є неототалітарні тенденції у формуванні суспільної свідомості, колективного позасвідомого й громадської думки» [21, с. 98].

З акцентом на суспільну місію журналістики та соціальну відповідальність журналіста виклав ідею журналістської освіти В. Різун. Науковець звернув увагу на критерії якості журналістської освіти, професійному й соціальному портреті журналіста, морально-етичні проблеми галузі та зазначив, що «консервативна за своєю природою система освіти» на початку незалежності «явно відставала від модернової журналістики, позначеної розкутістю, свободою вираження» [17]. «Журналістська освіта початку XXI століття стоїть на роздоріжжі. Куди піти? По шляху модернізації технологій викладання чи по шляху пошуку нових ідей та теоретико-методологічного обґрунтування свого розвитку? Другий шлях непротий, бо він спонукає до обговорення проблемних для самої журналістики питань. А проблем тут безліч» (там само). І це наразі є актуальним. За два останні десятиліття українська журосвіта зробила відповідні кроки від консервативної – до модернової, проте питань освітньо-професійної підготовки журналістів не стало менше. Підтвер-

дження цьому – моніторингові дослідження медіааналитиків ГО «Детектор медіа» [7;11] та Інституту масової інформації [6].

Сучасний розвиток медіапростору ставить журналістську освіту перед новими і досить серйозними викликами. Адже знання змінюються швидше, ніж освітні програми. Поява нового потребує аналізу й осмислення. Практика медіа випереджає теоретичну підготовку. Відповідно, освітньо-професійна підготовка фахівців журналістики та медіакомунікацій потребує тісного взаємозв'язку теоретичної та практичної компонент навчального процесу, причому – в реальному часі.

Як відповідь на ці виклики може розглядатися поглиблена інтеграція теоретичної та практичної навчальних компонент освітнього процесу, розвиток нових форм співпраці закладів вищої освіти, що готують журналістські кадри, та медіаорганізацій, зацікавлених в отриманні якісних медіафахівців, як баз практичного навчання (далі – база практики).

Таким чином, об'єктом нашого науково-практичного дослідження є освітньо-професійна підготовка журналістів, предметом – практикоорієнтована компонента освітньо-професійної підготовки журналістських кадрів. При цьому важливою умовою є спрямованість освітньої підготовки на суспільні цінності, формування соціально відповідального журналіста.

Мета та завдання. Метою науково-практичного дослідження є розробка й апробація інтегрованої практикоорієнтованої компоненти (ІПОК) освітньо-професійної підготовки журналістів, спрямованої на поєднання теоретичних засад фаху з опануванням практичних знань і навичок через взаємодію закладу вищої освіти та бази практики.

Відповідно, нашими завданнями є:

- розробка інтегрованої навчальної програми (ІНП), що поєднує в собі теоретичний і практичний складники опанування предметом, передбачає взаємодію з базою (базами) практики;
- поетапна апробація ІНП в реальному навчальному процесі підготовки фахівців журналістики;
- методична підготовка ІНП до впровадження в систему освітньо-професійного навчання журналістів.

Методологія. За базову методологічну основу нами взято соціальнокомунікаційний підхід, що передбачає суспільну орієнтованість науково-практичних досліджень, а саме розробки інтегральної навчальної програми та застосування таких емпіричних методів, як моніторинг, фіксація, опис, інтерпретація в процесі її апробації. Здійснено аналіз теоретичної бази, що стосується предмету нашого дослідження, системно-структурний аналіз освітніх програм бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти, в результаті чого узагальнено основні положення та, використовуючи метод синтезу, створено інтегрований навчальний курс для другого (магістерського) рівня вищої освіти, що складається з кількох навчальних модулів та взаємопов'язаних з іншими навчальними дисциплінами освітньої програми.

Аналіз і синтез використовувалися також при створенні компонентів програми, що доповнюють і вдосконалюють її інтеграційний складник і передбачають нові форми та формати взаємодії й взаємопов'язаності теоретичної та практичної компонент освітньо-професійної підготовки журналістів.

Емпіричні методи, такі як фіксація, спостереження, опитування, опис, інтерпретація, застосовувалися під час апробації ІНП і збору даних для формування й аналізу результатів дослідження.

Результати й обговорення. Місце реалізації науково-практичної ідеї – Факультет журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка, кафедра журналістики та нових медіа. Початок реалізації – лютий 2023 року.

Інтегрована практикоорієнтована компонента (ІПОК) – це комплекс освітньо-професійних навчальних і позанавчальних заходів (дисциплін, курсів, тренінгів, семінарів, майстер-класів, студій, гуртків тощо), спрямований на фахову практикоорієнтовану підготовку бакалаврів і магістрів журналістики у тісній взаємодії закладу вищої освіти з базою(ами) практики в освітньому процесі в реальному часі.

Підготовчим етапом роботи над створенням інтегрованої практикоорієнтованої компоненти в освітньо-професійній підготовці журналістів став здійснений нами аналіз освітніх програм першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів освіти та «Стандарту вищої освіти» зі спеціальності 061 Журналістика для

другого (магістерського) рівня, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.11.2022 № 994. У результаті аналізу, враховуючи виклики сьогодення в суспільному медіапросторі, ми дійшли до таких висновків:

- 1) для фахової підготовки журналістів у нинішньому швидкозмінному, перенасиченому інформацією світі обсяг навчально-виробничих практик, передбачений освітніми програмами та навчальними планами, не є достатнім;
- 2) засвоєння фахового теоретичного матеріалу в аудиторіях є менш ефективним, ніж коли це відбувається в умовах медіавиробництва або наближених до медіавиробництва;
- 3) для формування соціальновідповідальної позиції журналіста здобувачам вищої освіти зі спеціальності «журналістика» необхідно мати комплексне уявлення про особливості операційної моделі суспільного мовлення, його стандартів і цінностей, структурної організації та творчо-виробничої діяльності.

Важливим чинником успішної реалізації науково-практичної ідеї та створення ІПОК є наявність зацікавленої медіаорганізації як бази практики та потенційного місця працевлаштування випускників журналістського фаху. Таким партнером в освітньо-професійному процесі стало АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України» (далі – Суспільне) як Суспільний мовник України, чия місія, візія, цінності збігаються з місією Університету Грінченка – «Служити людині, громаді, суспільству» – та суспільною місією журналістики. Враховано і той факт, що стратегія розвитку Суспільного передбачає створення потужної регіональної мережі філій за стандартами вільної демократичної журналістики, на які покладаються функції інформування з місць, а, відповідно, Суспільний мовник перебуває в активному розвитку і потребує професійних кадрів.

Першим етапом створення ІПОК стала розробка інтегрованої навчальної програми (ІНП) для ОПП Журналістика другого (магістерського) рівня освіти під назвою «Суспільне мовлення в сучасному медіапросторі», що складається з трьох навчальних блоків, два з яких («Суспільне мовлення: теорія та практика» та «Суспільне мовлення та цифрові медіа: розвиток, тренди та перспективи») викладають у першому семестрі, а третій («Економіка й управління суспільно-

го мовлення: моделі фінансування, стійкість та суспільна цінність») – у другому семестрі 1 курсу магістратури. Цей навчальний курс розроблявся в колаборації з Академією Суспільного та передбачав проведення повного циклу практичних занять на базі АТ «НСТУ».

До створення та практичної реалізації інтегрованого навчального курсу були залучені члени правління та Наглядової ради Суспільного, а також провідні медіафахівці. У вступній лекції міжнародні засади суспільного мовлення, місію, цінності, непростий шлях становлення Суспільного мовника в Україні виклала голова Наглядової ради АТ «НСТУ» Світлана Остапа, яка була й є активною учасницею процесу реформування НТКУ та створення НСТУ. З практикоорієнтованою метою на цю лекцію були запрошені, крім магістрантів, бакалавранти 1 курсу спеціалізації «Міжнародна журналістика», які на той час опанували дисципліну «Жанри журналістики» (пов'язаність цих дисциплін буде пояснена далі), та спеціальності «Журналістика».

Практичні заняття відповідно до розробленої нами робочої програми та тематичного плану проводили медіафахівці Суспільного мовника різних напрямів журналістської діяльності. Заняття будувалися на практичних кейсах. Здобувачі мали безпосереднє спілкування з професіоналами високого рівня й у реальному часі виконували практичні завдання, працюючи в командах та індивідуально. Також отримували творчі домашні завдання, які після виконання демонстрували й обговорювали в групі, отримували коментарі, поради та настанови провідних фахівців Суспільного.

Відбувалися заняття в Академії Суспільного, студіях і на творчо-виробничих майданчиках Суспільного мовника. Наближеність до медіавиробництва, безпосереднє спілкування з фахівцями створювало особливу атмосферу довіри та залученості в процес навчання, дотичності до роботи потужної журналістської команди, якою є команда Суспільного. Студенти мали можливість ознайомитися з роботою ньюзруму, апаратно-студійного комплексу, побувати в телевізійній і радіостудіях, спостерігати за проведенням тракту телепрограми, здійснити свій перший відеозапис у ролі ведучого(ї), ознайомитися з технологією та особливостями підготовки ведучих,

журналістів, технічної служби до відеозапису й етеру та отримати багато інших корисних знань, навичок і вражень. Атмосфера медіавиробництва, етерне відчуття часу, командна взаємодія справляла свій позитивний вплив на сприйняття студентами інформації.

Особливістю інтегрованої навчальної програми, що поєднує в собі теоретичний і практичний складники опанування предметом, було те, що можливість прослухати магістерський курс як вільні слухачі в позанавчальний час була надана першокурсникам бакалаврату спеціалізації «Міжнародна журналістика» та студентам другого курсу спеціальності «Журналістика», які пройшли мотиваційний відбір. Це дозволило нам порівняти рівень сприйняття отримуваної інформації та підхід до виконання практичних завдань першокурсників-магістрантів і першокурсників-бакалаврантів, які ще тільки розпочинають свій шлях у журналістиці, а другокурсникам-бакалаврантам надати можливість глибше проникнути в особливості Суспільного як потенційної бази передбачених освітнім процесом навчальної та двох виробничих практик і в перспективі – місця можливого працевлаштування. Також це дозволило з'ясувати рівень мотивації та зацікавленості одних й інших у подальшому спрямуванні професійної реалізації в царині суспільного мовлення.

Після завершення навчального курсу нами було проведено опитування учасників практикоорієнтованого навчального курсу, яке виявило:

- 1) теоретичним наповненням навчального курсу «цілком задоволені» 61,5% студентів, «в основному задоволені» – 38,5% (рис. 1);
- 2) практичним наповненням курсу «цілком задоволені» 69,2% студентів, «в основному задоволені» – 30,8% (рис. 2).

На запитання «Чи змінилося ваше уявлення про Суспільного мовника у результаті навчального курсу?» 76,9% респондентів відповіли «так», 15,4% – «не значною мірою» і 7,7% – «ні». А це свідчить про те, що заняття на Суспільному виконали ще одну місію – руйнування стереотипів щодо сприйняття вітчизняного суспільного мовника. Понад те, студенти виявили активне бажання проходити практику, стажування та в перспективі працювати на Суспільному (рис. 3).

Рис. 1. Результати опитування щодо теоретичного наповнення курсу.

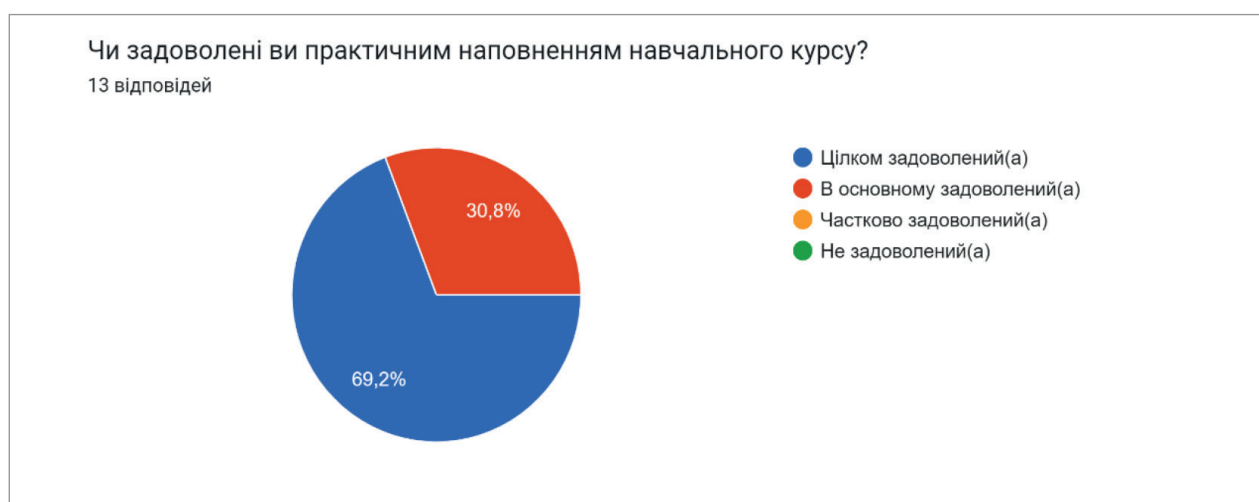

Рис. 2. Результати опитування щодо практичного наповнення курсу.

Рис. 3. Результати опитування щодо схильності здобувачів до подальшого практичного навчання та працевлаштування на Суспільному.

Цікавим є те, що серед напрямів проходження практики та майбутнього працевлаштування студенти віддали рівноцінну перевагу радіо та діджиталу (по 30,8%), тоді як телебаченню – 23,1% опитуваних (рис.4).

Важливими є відгуки студентів про навчальний курс. Усі вони – позитивні. Процитуємо деякі з них:

«Це був неймовірний досвід. В університеті нам постійно говорять про Суспільне як взірць,

але мало говорять – чому. Я навіть не уявляла масштаби роботи проєктів Суспільного. Наскільки велика команда працює над проєктами, щоб вони були якісними та сучасними. Було приємно познайомитися з лекторами, які, незважаючи на величезний досвід та досягнення, готові вчити, вчитися і передавати досвід. Тому дякую за організацію та з нетерпінням чекаю на заняття в наступному семестрі».

Рис. 4. Результати опитування щодо вибору напрямку проходження практики та майбутнього працевлаштування

«Курс дуже сподобався, адже був насичений різноманітною інформацією. Мені дали можливість побачити Суспільне, його проєкти та опанувати нові знання у сфері Діджитал та Журналістики. За що я безмежно вдячний!».

«Щиро дякую за продуманий курс, натхнення і вмотивованість продовжити співпрацю із Суспільним, а одного дня поповнити таку сильну команду професійних журналістів (реалізувати те, заради чого вступила на журналістику). Неймовірно вдячна за можливість отримувати важливі знання й увагу від людей, вчитися у яких колись було лише мрією».

«Враження суперпозитивні, вразили цінності Суспільного, ставлення журналістів та медійників до інформації, відчуття соціальної відповідальності. Ці цінності відповідають моїм, тому я хотіла б спробувати себе в роботі на Суспільному. Зауважень щодо навчального курсу не маю, усе було чудово».

«Враження дуже позитивні, жодних нарікань не маю. Це дуже ефективний формат проведення практичних занять».

«Було дуже цікаво та корисно. Неймовірно вдячна організаторам за можливість побувати на Суспільному і побачити його із середини».

«Мені сподобалась концепція з різними лекторами кожного заняття, коли є можливість дізнатися всього потроху з перших вуст. Вважаю, що для навчання це ідеальний формат».

Залученим до інтегрованої практикоорієнтованої програми бакалаврантам-першокурсникам цей курс допоміг відкрити двері в реальну журналістику та зрозуміти правильність/хибність вибору професії:

«Цей навчальний курс допоміг мені створити чіткішу картинку про роботу журналіста та медіа у моїй голові. За допомогою занять я збагнула, чи справді хочу працювати за професією, які є переваги та недоліки. Хочу зауважити, що всі спікери занять були неймовірні. Під час їхніх промов ставало зрозуміло, що люди справді віддані своїй роботі та люблять її. Уся інформація, винесена із занять, є корисною та актуальною».

«Як студентці першого курсу, мені випала велика нагода та честь стати частиною такого курсу. Ми познайомилися із багатьма цікавими людьми, які розповідали не тільки те, що було потрібно за програмою чи було у презентації. Усі лектори ділилися власним досвідом та порадами,

які у майбутньому та й навіть зараз, будуть для нас цінними та корисними під час роботи».

Варто зазначити, що залучення бакалаврантів до магістерського курсу як вільних слухачів мало ще й певну мотиваційну мету:

1) допомогти бакалаврантам 1 курсу з обранням вибіркових дисциплін, що має відбуватися у другому семестрі навчального року, практично привідкривши одну з них – «Теорія та практика суспільного мовлення»;

2) сприяти бакалаврантам 2 курсу у визначенні з місцем навчальної практики, яку мають проходити в другому семестрі поточного навчального року, та двох виробничих – на 4 курсі.

Окремим інтеграційним складником, що доповнював ІПОК, стала апробація практикоорієнтованої компоненти, проведена для бакалаврантів 1 курсу спеціалізації «міжнародна журналістика» в межах навчальної дисципліни «Жанри журналістики». Важливе завдання з погляду авторки цього курсу вбачаємо в необхідності на першопочатках опанування журналістським фахом дати студентам якомога ширше, об'ємніше розуміння професійного середовища і суспільних завдань журналістики, в реалізації яких, зокрема, журналісту важливо вправно та мудро використовувати палітру класичних і новітніх жанрів. Тому під час вивчення цієї дисципліни увага була звернута не лише на теоретичне вивчення основ жанрології та законів журналістських жанрів, опанування елементарних практичних навичок написання різножанрових матеріалів, а й на розвиток професійного аналітичного та критичного мислення. Під час лабораторних занять студенти вчилися аналізувати через призму жанрології реальні медіатексти, оперативну інформацію в медіа та соцмережах, порівнювати та робити перші власні журналістські висновки, осмислювати дійсність і відображати її «очима» того чи іншого жанру. На лабораторних заняттях вони виконували, презентували й обговорювали створені медіатексти, вчилися розрізняти жанрові особливості та підходити до осмислення факту через призму суспільного інтересу та подачі його аудиторії з позицій соціальної відповідальності журналіста.

Залучені в інтегровану навчальну програму бакалавранти-першокурсники ділилися отриманими результатами та враженнями під час ау-

диторних занять, чим надихали одногрупників на ретельне опанування не лише жанрів журналістики, а й інших фахових дисциплін, що вивчаються на першому курсі бакалаврату. Водночас це викликало в них неприхований інтерес до Суспільного мовника, глибокого вивчення його медіадіяльності. Залишити цей інтерес без підтримки – це означало б загасити його. Тож інтегральним доповненням до теоретично-практичного курсу «Жанри журналістики» стало наближення його до практики медіавиробництва, здійснене нами в форматі виїзного заняття в АТ «НСТУ», організованого спільно з Академією Суспільного. Під час цього заняття студенти-першокурсники в межах опанування теми журналістського розслідування як жанру дотикнулися до професійної «кухні» журналістів-розслідувачів Суспільного, особливостей їхньої праці – творчих, технічних, психологічних. Вони не лише почули важливі поради, настанови, а й мали можливість усвідомити складність і відповідальність професії через безпосереднє спілкування з журналістами-розслідувачами. Потужний вплив справив передпрем'єрний показ документального фільму «Кльон», в якому журналісти-розслідувачі розповіли про пошук і встановлення ними особи воєнного злочинця з псевдоім'ям «Кльон». Цінність фільму, а відповідно – й заняття, була в тому, що сама стрічка розкривала організаційні, методологічні, технологічні та психологічні особливості професії журналіста-розслідувача, роль і значення командної взаємодії в процесі розслідування, співпраці журналістів із відповідними правоохоронними та слідчими органами. Студенти дізналися, як саме проводилося розслідування та що потрібно знати, вміти, до чого бути готовим журналісту-розслідувачу. У цій ситуації можна говорити, що коефіцієнт корисної дії заняття (2 акад. год.) є стовідсотковим, ефект – позитивним. Це підтвердили результати опитування студентів, проведеного після заняття (рис. 5, 6, 7).

Як бачимо, навіть одне виїзне заняття на базі практики, наближене до медіавиробництва, через практичні кейси сприяє формуванню у студентів більш коректного сприйняття й усвідомлення особливостей професії журналіста та принципів командної взаємодії на кожному з етапів журналістської діяльності, а також – відповідної мотивації розвиватися в фаховому напрямі (рис. 8).

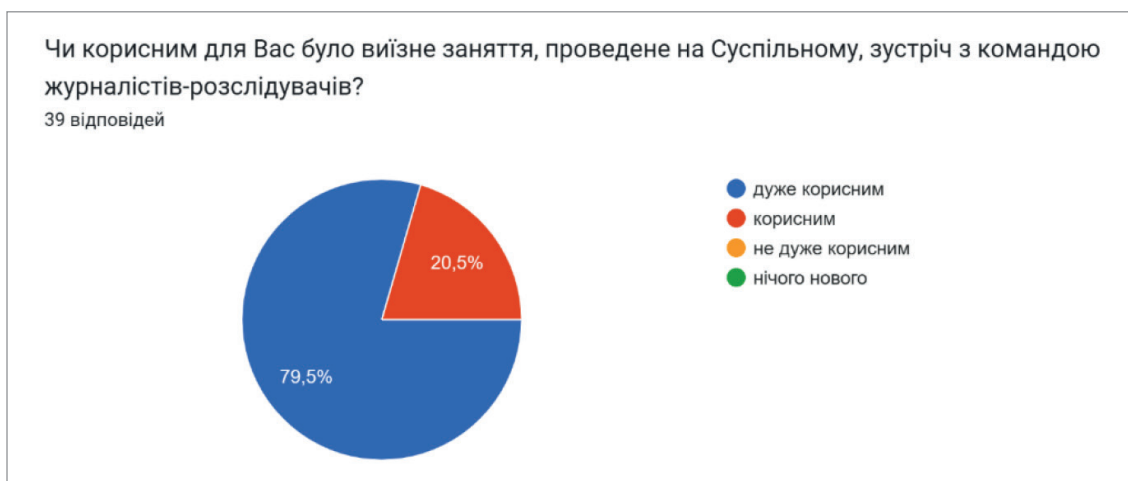

Рис. 5. Результати опитування щодо корисності виїзного заняття на Суспільному.

Рис. 6. Результати опитування щодо оцінки роботи журналістів-розслідувачів.

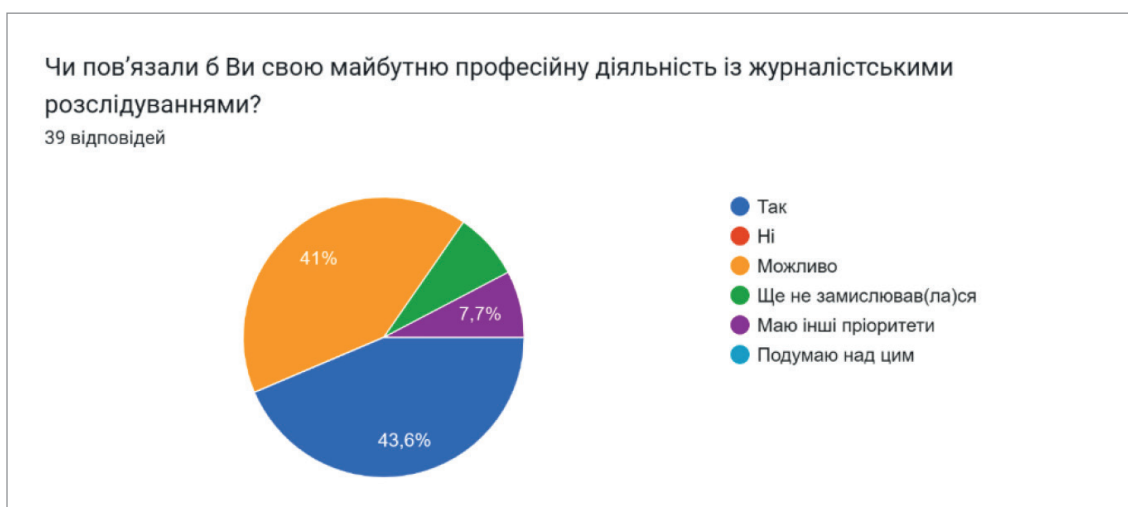

Рис. 7. Результати опитування щодо пов'язаності майбутньої професійної діяльності з журналістськими розслідуваннями.

Рис. 8. Результати опитування щодо продовження фахової практики.

Формуванню практичних навичок сприяло й те, що студентам було поставлено завдання після виїзного заняття на Суспільному оперативно підготувати журналістський матеріал про цю подію в одному з обраних жанрів для соцмереж чи онлайн-медіа. Таким чином, під час заняття (і це приємно було спостерігати) вони працювали не лише як студенти – на сприйняття інформації, а й як потенційні журналісти, які мають осмислити почуте й побачене та донести до аудиторії: ставили досить глибокі, продумані запитання команді журналістів-розслідувачів, знімали відео, брали інтерв'ю після зустрічі, записували відгуки своїх колег і власні стендапи. Завдання виконали оперативно, а створені студентами-початківцями медіапродукти виявили їхній творчий потенціал і здатність до пошуку оригінальних форм донесення інформації. Отримане під час виїзного заняття на Суспільному натхнення сприяло зацікавленості студентів у глибшому опануванні предметом і відобразилося у створених бакалаврантами-першокурсниками медіапродуктах.

Важливим результатом проведення інтегрованих занять стало усвідомлення майбутніми журналістами суспільної відповідальності професії журналіста. Процитуємо деякі з відгуків:

«Журналістика – це дуже складна професія, особливо в розслідувальній діяльності, над цим треба працювати тривалий час, це потребує великої витримки та бажання, але я не відкинув свої намагання стати журналістом».

«Я запевнилась у тому, що професія журналіста – це не просто писати тексти і публікувати їх, це – велика відповідальність, підтримка і на-

дія для людей. Професія журналіст наразі, на мою думку, є однією з головних професій світу».

«Це дуже відповідальна професія, де треба мати чіткий розум і витривалість. Після перегляду стрічки і спілкування з її авторами я ще більше захотіла пов'язати своє майбутнє з журналістською діяльністю».

«Я вкотре зрозуміла, що робота журналіста не тільки цікава та захоплива, а й неабияк ризикована та відповідальна».

«Професія журналіста потребує багато зусиль. Тому потрібно бути завжди готовим до труднощів».

«Після зустрічі з журналістами-розслідувачами я подивилась на цю професію з іншого боку, дізналась, як працювати в розслідувальному напрямі та з чого починати свій шлях у документальній журналістиці».

«Відчуття, що ти маєш шалену силу й вплив надихає мене, адже я зможу допомагати людям, навчившись володіти словом та пером».

«Тільки переконалася, що хочу займатися саме розслідуваннями в журналістиці».

«Як і очікувалось, професія журналіста багатогранна і має невичерпний потенціал. Усе те, що я побачила на екрані, всі речі, які почула від членів команди, тільки підтверджують правильність мого вибору і мотивують далі розвиватись у цьому напрямі».

«Я в котрий раз впевнююсь у важливості і правильності вибору цієї професії».

«Виїзне заняття ще більше захопило мене здобувати освіту журналіста та працювати в цій галузі».

Першими практичними результатами апробації нової практикоорієнтованої програми, реалізованої у співпраці з Суспільним мовником (АТ «НСТУ»), було те, що, по-перше, переважна більшість студентів змінила своє ставлення до суспільного медіа та відкрила для себе перспективи подальшої професійної реалізації в його команді. По-друге, деякі студенти написали мотиваційні листи щодо проходження практики та/або стажування на Суспільному, а одна з магістранток на момент написання цієї статті вже завершила виробничу практику в діджитал-редакції Суспільного мовника та планує розвивати свої фахові стосунки з цим медіа в подальшому. По-третє, здобувачі як магістерського, так і бакалаврського рівнів вищої освіти, які пройшли практикоорієнтований курс на Суспільному, мали можливість визначитися, яка зі сфер журналістської діяльності для них є найприйнятнішою, відповідає їхнім прагненням, уподобанням, творчим й інтелектуальним нахилам, здібностям і здобутим навичкам.

Варто зазначити: якщо для магістрантів питання їхнього інтересу лежить переважно в площині подальшого фахового працевлаштування, то для бакалаврантів – передусім у самовизначенні та опануванні теоретичних знань і практичних навичок, професійному розвитку в обраному напрямі журналістської діяльності (радіо, телебачення, діджитал; класичні чи новітні медіа), і поряд з тим – у виборі майбутньої професійної ролі. Ці завдання і бакалавранти, і магістранти мають можливості реалізувати через поглиблення основних та опанування додаткових фахових компетентностей завдяки оволодінню дисциплінами вільного вибору студента з каталогу Університету, а також під час занять у позанавчальних студіях, гуртках, творчо-виробничих майстернях, долучаючись до фахових курсів, тренінгів, семінарів тощо.

Наступним етапом апробації ІПОК є поглиблена співпраця Університету з Суспільним щодо професійної підготовки журналістів у форматі виробничої практики. І тут маємо зазначити, що перевагою розробленої нами практикоорієнтованої компоненти є те, що після курсу навчання на базі практики (у нашому випадку – на Суспільному) здобувачі освіти та професії журналіста мають можливість більш усвідомлено й цілеспрямовано обрати як місце проходження практики, так і напрям, спеціалізацію. Суспільне готове розкривати

здібності студентів у процесі виробничої практики, оскільки є зацікавленим у притоці професійно підготовлених молодих кадрів. Через Академію Суспільного до цього залучені провідні фахівці різних медіанапрямів. Відповідно, команда Суспільного сприяє практичному становленню майбутніх фахівців медіа на базових цінностях і професійних стандартах журналістики, на яких ґрунтується і діяльність АТ «НСТУ».

Підводячи проміжні підсумки апробації інтегрованої практикоорієнтованої компоненти освітньо-професійної підготовки журналістів, маємо констатувати, що важливим чинником успішної апробації інтегрованої навчальної програми був зацікавлений і відповідальний підхід до організації та проведення практичних занять зі студентами керівництва та провідних фахівців Суспільного. Чітке усвідомлення стратегічної мети, фаховий підхід до її реалізації, ефективний менеджмент, координація взаємодії та взаємоповага дали позитивні результати. Окрема подяка – члену правління Дмитру Козлову, керівниці Академії Суспільного Ярославі Камінській, членкині Редакційної ради Христині Стебельській та всім колегам-журналістам, які брали активну участь в організації практичних занять і передачі професійних знань майбутнім журналістам.

Наостанок зазначимо, що суспільно-ціннісний і морально-етичний аспекти діяльності професійного журналіста ми розглядаємо як важливі складники ІПОК в освітньо-професійній підготовці журналістів. Тож при розробці нової редакції ОПП «Журналістика» (2023 р.) другого (магістерського) рівня вищої освіти ці аспекти було закладено в нові навчальні дисципліни, такі як «Журналістика: тенденції та технології» (зокрема, навчальний модуль «Соціальновідповідальна журналістика в кризових умовах») та «Правда та постправда в журналістиці», вивчення яких дозволяє комплексно формувати теоретичне підґрунтя для практичної підготовки суспільносвідомих і відповідальних фахівців медіа.

Висновки та перспективи. Отже, перші кроки апробації інтегральної практикоорієнтованої компоненти освітньо-професійної підготовки журналістів виявили свої позитивні сторони та дали практичні результати. Зокрема, завдяки інтегральній навчальній програмі «Суспільне мовлення в сучасному медіапросторі» вдалося:

1) дати можливість здобувачам журналістського фаху дотикнутися до реальної атмосфери медіавиробництва, отримати певні практичні знання й навички, усвідомити морально-ціннісну відповідальність і суспільну спрямованість професії журналіста;

2) ввести здобувачів фаху журналіста в творчо-виробничу атмосферу Суспільного, розкрити потенціал, можливості та перспективи Суспільного мовника в Україні, його місце та роль у вітчизняному медіапросторі;

3) ознайомити з операційною моделлю Суспільного мовника, структурою й особливостями командної взаємодії у процесі медіавиробництва, тим самим наблизивши теорію журналістики до практики журналістської діяльності;

4) зруйнувати стереотипні уявлення щодо вітчизняного суспільного мовника та підвищити мотивацію студентів до професійної самореалізації в його структурі/команді як потенційному місці проходження виробничої практики та майбутнього працевлаштування;

5) розкрити потенціал Суспільного як бази практики, зацікавленої в якісній професійній підготовці здобувачів журналістської освіти;

6) здійснити внесок у формування соціально-відповідальної, ціннісної, правдоцентричної позиції майбутніх журналістів.

Оскільки розроблена нами інтегрована навчальна програма (ІНП) для освітньо-професійної підготовки журналістів проходила апробацію протягом першого семестру 2023-2024 н. р. і не є завершеною, остільки отримані нами результати ми вважаємо проміжними та такими, що дають підстави зробити перші висновки, коригування й удосконалення. Робота над аналізом отриманих результатів та подальшою розробкою і вдосконаленням ІПОК триває, і зокрема в напрямі інтеграції практикоорієнтованого навчання з іншими фаховими дисциплінами. Потребує поєднання з низкою теоретичних і практичних дисциплін, залучення викладацького складу до реалізації практикоорієнтованої компоненти, а також подальшої інтеграції з навчально-виробничими практиками та комплексом вибіркових дисциплін. Отримані результати мають практичну цінність, і зокрема – для підготовки методичного забезпечення впровадження інтегрованої практикоорієнтованої компоненти в систему освітньо-професійного навчання журналістів.

Список використаної літератури

1. Здоровега В. Й. Підготовка журналістів: погляди збоку і зсередини. *Дзеркало тижня*. 2000. №39. URL.: https://zn.ua/ukr/EDUCATION/pidgotovka_zhurnalistiv_poglyadi_zboku_i_zseredini.html (дата звернення: 15.12.2023).
2. Здоровега В. Й. Про журналістику і журналістів : статті, есе, виступи, діалоги. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2004. 131 с.
3. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручн. 3-є видання, перероблене і доповнене. Львів: ПАІС. 2008. 276 с.
4. Квіт С. Проблеми журналістської освіти в сучасній Україні. 2006. URL.: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/05241d88-00a1-48f3-956e-6eb1629fb4d5/content> (дата звернення: 14.12.2023).
5. Квіт С. Масові комунікації. 2-е вид. випр. і доп. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2018. 352 с.
6. Кур'ята Н. Сучасні стандарти професійної журналістики. *Інститут масової інформації*. 2021. 26 листоп. URL.: <https://imi.org.ua/monitorings/suchasni-standarty-profesijnoyi-zhurnalistyky-i42512> (дата звернення: 14.12.2023).
7. Кутовенко О. Журналістська освіта в Україні: чому тест на придатність ще й досі не складено? *Детектор медіа*. 2016. 16 берез. URL.: <https://ms.detector.media/zhurnalistiska-osvita/post/16162/2016-03-01-zhurnalistiska-osvita-v-ukraini-chomu-test-na-prydatnist-shche-y-dosi-ne-skladeno/> (дата звернення: 16.12.2023).
8. Лизанчук В. В. Моральність і аморальність в політиці і журналістиці. *Нова філологія: Збірник наукових праць*. 2005. № 3(23). С. 204–220.
9. Лизанчук В. В. Духовна безпека і свобода слова в Україні. *Українська журналістика: умови формування та перспективи розвитку : зб. наук. праць*. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. 2007. С. 82–87.
10. Лизанчук В. В. Інформаційна безпека України: теорія і практика : підручн. Львів : ЛНУ імена Івана Франка. 2017. 728 с.
11. Литвиненко В. Теорія і практика: чого більше в сучасній журналістській освіті. *Детектор медіа*. 2016. 14 лип. URL.: <https://ms.detector.media/zhurnalistiska-osvita/post/17008/2016-07-14-teoriya-i-praktyka-chogo-bilshe-v-suchasniy-zhurnalistikiy-osviti/> (дата звернення: 15.12.2023).
12. Лось Й. Д. Бачити великі істини *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 2001. №21. С. 26–40.
13. Лось Й. Д. Журналістика перед новим викликом. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 2004. № 25. С.18-43.
14. Лось Й. Д. Публіцистика й тенденції розвитку світу: навч. посібн. У 2-х ч.: Ч.1. Львів : ПАІС. 2008. 376 с.
15. Лось Й. Д. Перспективи світоглядної публіцистики : навч. посібн. Львів: ЛНУ імені І. Франка. 2014. 294 с.
16. Різун В. В. Журналістська освіта в пострадянській Україні (з виступу на міжнародній конференції з питань функціонування ЗМІ в пострадянському просторі, що відбувалася восени 2001 року в Кишинівському університеті). *Наукові записки Інституту журналістики*. 2001. № 4. С. 22-24.

17. Різун В. В. Проблеми і перспективи розвитку журналістської освіти в Україні початку XXI століття. *Електронна бібліотека Інституту журналістики*. 2004. URL.: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1338> (дата звернення: 13.08.2023).
18. Різун В. В. Журналістська освіта в Україні. // *Університети Володимира Різун: слово на пошану з нагоди 60-річчя та праці ювіляра*. / упор. Ю. В. Бондар, В. М. Корнеев. Одеса: Астропринт. 2017. С. 336–346.
19. Різун В. В. Ідея журналістської освіти в контексті дискурсу про університет. // *Університети Володимира Різун: слово на пошану з нагоди 60-річчя та праці ювіляра*. / упор. Ю. В. Бондар, В. М. Корнеев. Одеса: Астропринт. 2017. С. 308–327.
20. Різун В. В. Філософсько-методологічні засади освітньої й наукової діяльності у галузі журналістики та медіакомунікації. // *Університети Володимира Різун: слово на пошану з нагоди 60-річчя та праці ювіляра*. / упор. Ю. В. Бондар, В. М. Корнеев. Одеса: Астропринт. 2017. С. 249–278.
21. Хамітов Н. В., Крилова С. А. Філософська освіта та наука в Україні: відповіді на нові виклики глобалізації XXI століття. *Європейські педагогічні студії*. 2015. № 5-6. С. 95-111. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epc_2015_5-6_12 (дата звернення: 13.08.2023).
22. Шлемкевич М. Новочасна потуга: ідеї до філософії публіцистики. *Листи до приятелів*. 2013. 26 груд. URL.: <https://lysty.net.ua/novochasna-potuha/> (дата звернення: 10.06.2023).
8. Lyzanchuk, V. V. (2005). Moralnist i amoralnist v polityci i zhurnalystyци. *Nova filologhija: Zbirnyk naukovykh pracj.* # 3(23). P. 204–220.
9. Lyzanchuk, V. V. (2007). Dukhovna bezpeka i svoboda slova v Ukraini. *Ukrajinsjka zhurnalistyka: umovy formuvannja ta perspektyvy rozvytku* : zbirnyk naukovykh pracj. Cherkasy : Cherkasjkyj nacionalnyj universytet im. B. Khmeljnycjogho, p. 82–87.
10. Lyzanchuk, V. V. (2017). Informacijna bezpeka Ukrainy: teorija i praktyka : pidruchnyk. Ljviv : LNU imena Ivana Franka, 728 p.
11. Lytvynenko, V. (2016, lypen 14). Teorija i praktyka: chogho biljshe v suchasnij zhurnalistskij osviti. *Detektor media*. URL.: <https://ms.detektor.media/zhurnalistska-osvita/post/17008/2016-07-14-teoriya-i-praktyka-chogo-biljshe-v-suchasnij-zhurnalistskij-osviti/> (15.12.2023).
12. Losj, J. D. (2001). *Bachyty velyki istyny Visnyk Ljvivsjkogho universytetu*. Serija: Zhurnalistyka. Vol. 21. P. 26–40.
13. Losj, J. D. (2004). *Zhurnalistyka pered novym vyklykom*. Visnyk Ljvivsjkogho universytetu. Serija: Zhurnalistyka. Vol. 25. P.18-43.
14. Losj, J. D. (2008). *Publicystyka j tendenciji rozvytku svitu: Navchalnyj posibnyk*. U 2-kh ch.: Ch.1. Ljviv : PAIS, 376 p.
15. Losj, J. D. (2014). *Perspektyvy svitoghljadnoj publicystyky* : Navchalnyj posibnyk. Ljviv: LNU imeni I. Franka, 294 p.
16. Rizun, V. V. (2001). *Zhurnalistsjka osvita v postradjansjkij Ukraini (z vystupu na mizhnarodnij konferenciji z pytanj funkcionuvannja ZMI v postradjansjkomu prostori, shho vidbuvalasja voseny 2001 roku v Kyshynivsjkomu universyteti)*. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*. Vol. 4. P. 22-24.
17. Rizun, V. V. (2004). *Problemy i perspektyvy rozvytku zhurnalistsjkoi osvity v Ukraini pochatku KhKhI stolittja*. *Elektronna biblioteka Instytutu zhurnalistyky*. URL.: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1338> (13.08.2023).
18. Rizun, V. V. (2017a). *Zhurnalistsjka osvita v Ukraini*. *Universytety Volodymyra Rizuna: slovo na poshanu z naghody 60-richchja ta pracj juviljara*. / upor. Ju. V. Bondar, V. M. Kornjejev. Odessa: Astroprynt, p. 336-346.
19. Rizun, V. V. (2017b). *Ideja zhurnalistsjkoi osvity v konteksti dyskursu pro universytet*. *Universytety Volodymyra Rizuna: slovo na poshanu z naghody 60-richchja ta pracj juviljara*. / upor. Ju. V. Bondar, V. M. Kornjejev. Odessa: Astroprynt, p. 308-327.
20. Rizun, V. V. (2017c). *Filosofsko-metodologichni zasady osvitnoji j naukoj dijalnosti u ghaluzi zhurnalistyky ta mediakomunikaciji*. *Universytety Volodymyra Rizuna: slovo na poshanu z naghody 60-richchja ta pracj juviljara*. / upor. Ju. V. Bondar, V. M. Kornjejev. Odessa: Astroprynt, p. 249-278.
21. Khamitov, N. V., Krylova, S. A. (2015). *Filosofsjka osvita ta nauka v Ukraini: vidpovid na novi vyklyky ghalobalizaciji KhKhI stolittja*. *Jevropejski pedaghoghichni studiji*. # 5-6. P. 95-111. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epc_2015_5-6_12 (13.08.2023).
22. Shlemkevych, M. (2013, ghruden 26). *Novochasna potugha: ideji do filosofiji publicystyky*. *Lysty do pryjateliv*. URL.: <https://lysty.net.ua/novochasna-potuha/> (10.06.2023).

Referances

1. Zdorovegha, V. J. (2000). *Pidghotovka zhurnalistiv: poghljady zboku i zseredyny*. *Dzerkalo tyzhnja*. №39. URL.: https://zn.ua/ukr/EDUCATION/pidgotovka_zhurnalistiv_poglyadi_zboku_i_zseredini.html (15.12.2023).
2. Zdorovegha, V. J. (2004). *Pro zhurnalistyku i zhurnalistiv* : statti, ese, vystupy, dialoghy. Ljviv: Vydavnychyj centr LNU imeni Ivana Franka, 131 p.
3. Zdorovegha, V. J. (2008). *Teorija i metodyka zhurnalistsjkoi tvorčnosti* : pidruchnyk. 3-je vydannja, pereroblene i dopovnene. Ljviv: PAIS, 276 p.
4. Kvit, S. (2006). *Problemy zhurnalistsjkoi osvity v suchasnij Ukraini*. URL.: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/05241d88-00a1-48f3-956e-6eb1629fb4d5/content> (14.12.2023).
5. Kvit, S. (2018). *Masovi komunikaciji*. 2-e vyd. vypr. i dop. Kyjiv : Vydavnychyj dim «Kyjevo-Moghyljansjka akademija», 352 p.
6. Kur'jata, N. (2021, lystopad 26). *Suchasni standarty profesijnoj zhurnalistyky*. *Instytut masovoj informaciji*. URL.: <https://imi.org.ua/monitorings/suchasni-standarty-profesijnoj-zhurnalistyky-i42512> (14.12.2023).
7. Kutovenko, O. (2016, berezen 1). *Zhurnalistsjka osvita v Ukraini: chomu test na prydatnistj shhe j dosi ne skladeno?* *Detektor media*. URL.: <https://ms.detektor.media/zhurnalistska-osvita/post/16162/2016-03-01-zhurnalistska-osvita-v-ukraini-chomu-test-na-prydatnist-shche-y-dosi-ne-skladeno/> (16.12.2023).

Надіслано до редакції 19.12.2023 р.